AN ROINN OIDEACHAIS AGUS EOLAÍOCHTA

SCRÚDÚ ARDTEISTIMÉIREACHTA, 1999

753

STAIR - ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

DÉARDAOIN, 10 MEITHEAMH - TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 5.00

Ná freagair ach as AON CHÚRSA AMHÁIN (Cúrsa I nó Cúrsa II). Tá na ceisteanna go léir ar chómharc.

CÚRSA I

Sibhialtacht an Renaissance
(Stair na hÉireann, 1477 - 1625; Stair na hEorpa, 1453-1618)

CÚIG CHEIST a fhreagairt. Ná freagair ach ceist **AMHÁIN** as gach ceann de na ranna **A, B, C, D, E.**

A

A.1. Gearóid Mór
An pháirt a ghlac Gearóid Mór, an t-ochtú hIarla ar Chill Dara, i gcúrsaí na hÉireann sa tréimhse 1478-1513, léirigh sé láidreachtaí agus laigí theaghlach Chill Dara. Pléigh é sin. (80)

A.2. Buitléirigh Urmhumhan
Déan plé ar an bpáirt a ghlac Buitléirigh Urmhumhan i gcúrsaí na hÉireann ó 1477 suas go dtí bás Anraí VIII i 1547. (80)

A.3. Éire na nGael
Bhí Éire na nGael suntasach ó thaobh shaol na dtuatach agus ó thaobh shaol na cléire de i dtréimhse na dTúdarach.
Pléigh é sin. (80)

A.4. Athruithe i gCúrsaí Creidimh.
Déan plé ar cé chomh mór is a tharla athruithe i gcúrsaí creidimh in Éirinn i rith réimis Anraí VIII agus Éadbhard VI, sa tréimhse, 1509 –1553. (80)

A.5. An Bhanríon Máire Túdar
Déan trácht ar pholasaithe creidimh agus polasaithe polaitíochta an Bhanríon Máire Tudar in Éirinn, 1553 – 1558. (80)

B

B.1. Eilís I
Déan trácht ar staid na gCaitliceach in Éirinn i rith réimeas Eilís I, 1558 – 1603. (80)

B.2. An Mhumha
Maidir leo sin a chuir i gcoinne riail na banríona Eilís I i gCúige Mumhan, déan plé ar na *cúiseanna* a bhí taobh thiar den fhreasúra agus ar na *modhanna oibre* a bhí acu. (80)

B.3. Cogadh na Naoi mBliana
Mínigh cén fath ar éirigh chomh maith sin i dtús báire i gCogadh na Naoi mBliana le hAodh Ó Néill agus gur theip air ar deireadh thiar. (80)

B.4. Plandálacha
Cé chomh éifeachtach is a bhí Plandáil Uladh *mar fhórsa cumhachtach chun athrú a chur i gcrích i saol na hÉireann*? (80)

B.5. Mountjoy agus Chichester
Ba chumasach an bheirt iad i seirbhís na coróineach in Éirinn iad an Tiarna Mountjoy (Charles Blount), 1600 – 1603, agus Sir Arthur Chichester, 1605 – 1615. Pléigh é sin. (80)

THALL →

C

C.1. Monarcachtaí
Rinne monairc iarracht an t-údarás ríoga a láidriú sa bhaile agus cáil a thuilleamh thar lear.
Déan é sin a phlé agus tagairt á dhéanamh agat do cheann AMHÁIN díobh seo: an Fhrainc faoi Lughbhaidh XI **nó** Sasana faoi Annraí VII. (80)

C.2. An Renaissance san Iodáil
Bhí an dá rud i gceist maidir leis an Renaissance san Iodáil, is iad sin athbheochan sa léann claisiceach agus athruithe sna healaíona. Pléigh é sin. (80)

C.3. Taiscéalaíocht agus Gabháil Tailte
An lucht taiscéalaíochta agus na fórsaí gabhála a sheol amach chun farraige ón Eoraip sa 15ú haois agus sa 16ú haois, spreagadh chun siúil iad de thoradh cúiseanna éagsúla. Pléigh é sin. (80)

C.4. An Fhrainc agus an Iodáil
Déan trácht ar an bpáirt a ghlac ríthe na Fraince i gcúrsaí na hIodáile, 1494 –1529. (80)

C.5. Erasmus
D'fhéadfaí a rá gur chuidigh Erasmus leis an Renaissance agus freisin leis an Reifirméisean.
Agus aird á thabhairt agat ar an ráiteas thuas, déan plé ar ghnímhréim Desiderius Erasmus, 1466(?) – 1536. (80)

D

D.1. Martain Liútar
Ba mhór an chaoi ar chuidigh Liútar leis an Reifirméisean sa Ghearmáin trína phearsanacht agus a ghníomhartha. Déan plé ar sin. (80)

D.2. An Chailvíneachas
Ba í an Chailvíneachas bunchloch na ngluaiseachtaí Protastúnacha sa Fhrainc, sa Ghinéiv, in Albain agus san Ollainn.
Déan trácht ar shaol na ndaoine sa Ghinéiv faoi réimeas Calvin agus tabhair cúiseanna le dul chun cinn an Chailvíneachais sa Fhrainc NÓ in Albain NÓ san Ollainn. (80)

D.3. An Frith-Reifirméisean
Déan plé ar cé chomh mór agus
(i) a rinne an Frith-Reifirméisean leasú ar an Eaglais,
(ii) a chuir sé cosc le leathnú an Phrotastúnachais. (80)

D.4. Pilib II na Spáinne
Tabhair breithmheas ar an bpáirt a ghlac Pilib II, (1556-1598) i stair na Spáinne. (80)

D.5. An Cogadh Tríocha Bliain
Déan plé ar na dálaí creidimh agus na dálaí polaitíochta ba shiocair le briseadh amach an Chogaidh Tríocha Bliain. (80)

E

E.1. Ábhar Taighde; Éire, 1477-1625

(i) Scríobh cuntas ar an topaic i stair na hÉireann, 1477 – 1625, a bhfuil staidéar speisialta déanta agat air ach **nár úsáid tú** sna freagraí i Roinn **A** nó i Roinn **B**. (56)

(ii) Tabhair **dhá** chúis, bunaithe ar stair na hÉireann, ar cheap tú gurbh fhiú staidéar speisialta a dhéanamh ar an topaic seo. (6)

(iii) Ainmnigh **dhá** fhoinse a scrúdaigh tú chun eolas a fháil ar do ábhar taighde, agus tabhair breithmheas ar **ceann amháin** de na foinsí sin. (10)

(iv) Déan cur síos ar na modhanna a úsáid tú chun eolas a thógaint as na foinsí a ainmnigh tú i (iii) thuas. (8)

E.2. Aiste
Scríobh aiste ar **CEANN AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(i) An Pháil.
(ii) Polasaí *géilleadh agus athbhronnadh.*
(iii) Seán Ó Néill.
(iv) Armáid na Spáinne agus Éire.
(v) Na hÉireannaigh ar Mhórroinn na hEorpa sa séú haois déag agus i dtús an seachtú haois déag.

(80)

E.3. Ábhar Taighde; An Eoraip, 1453-1618

(i) Scríobh cuntas ar an topaic i stair na hEorpa, 1453-1618, a bhfuil staidéar speisialta déanta agat air ach **nár úsáid tú** sna freagraí i Roinn **C** nó i Roinn **D**. (56)

(ii) Tabhair **dhá** chúis, bunaithe ar stair na hEorpa, ar cheap tú gurbh fhiú staidéar speisialta a dhéanamh ar an topaic seo. (6)

(iii) Ainmnigh **dhá** fhoinse a scrúdaigh tú chun eolas a fháil ar do ábhar taighde, agus tabhair breithmheas ar **ceann amháin** de na foinsí sin. (10)

(iv) Déan cur síos ar na modhanna a úsáid tú chun eolas a thógaint as na foinsí a ainmnigh tú i (iii) thuas. (8)

E.4. Aiste
Scríobh aiste ar **CEANN AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(i) Mar a leag Ferdinando agus Isabella bunchloch le haghaidh aontacht agus cumhacht na Spáinne.
(ii) Na Turcaigh Otamánacha, 1453 – 1571.
(iii) Sasana le linn Eilíse : Aois Órga?
(iv) An Sár Ivan IV, *An Uafáis*, 1533 – 1584.
(v) An tionchar a bhí ag printeáil ar an Eoraip. (80)

CÚRSA II

Sibhialtacht na Linne Seo
(Stair na hÉireann, 1868-1966; Stair na hEorpa, 1870-1966)

CÚIG CHEIST a fhreagairt. Ná freagair ach ceist **AMHÁIN** as gach ceann de na ranna **A, B, C, D, E.**

A

A.1 Talmhaíocht in Éirinn
Déan trácht ar an gcaoi a d'éirigh le talmhaíocht in Éirinn sa tréimhse, 1868 – 1918. (80)

A.2 Micheál Dáibhéidh
Déan trácht ar an bpáirt a ghlac Micheál Dáibhéidh (1846 – 1905) i gcúrsaí na hÉireann. (80)

A.3 Topaicí Éagsúla
Pléigh an pháirt a bhí ag **DHÁ CHEANN** díobh seo a leanas i stair na hÉireann idir na blianta 1868 agus1918:
na hiarrachtaí a rinneadh athbheochan a dhéanamh ar an nGaeilge agus ar chluichí traidisiúnta na hÉireann; an ghluaiseacht liteartha Angla-Éireannach; fás gluaiseacht an lucht oibre; mná ag glacadh páirt sa saol poiblí. (80)

A.4 Carson agus Craig
Carson agus Craig i bpáirt lena chéile, b'shin ceann de na comhpháirtíochtaí ba chumasaí i stair na hÉireann.
Déan plé ar an bpáirt a ghlac Edward Carson agus James Craig i stair na hÉireann anuas go dtí 1920 agus aird á thabhairt agat ar an ráiteas thuas. (80)

A.5. Art Ó Gríofa
Déan plé ar an bpáirt a ghlac Art Ó Gríofa, 1871 – 1922, i saol polaitíochta na hÉireann. (80)

B

B.1. Liam T. Mac Coscair
Tabhair breithmheas ar an bpáirt a ghlac Liam T. Mac Coscair (1880 – 1965) i gcúrsaí na hÉireann. (80)

B.2. Na Léinte Gorma
Déan plé ar na dálaí ba chúis le teacht i dtreis gluaiseacht na Léinte Gorma, agus freisin déan plé ar an tuairim *gur leagan Éireannach den fhaisisteachas a bhí sa ghluaiseacht chéanna.* (80)

B.3. Cúrsaí Angla-Éireannacha, 1932 – 1945
Ba é neodracht na tíre seo sa Dara Cogadh Domhanda buaicphointe pholasaí de Valera chun neamhspleáchas na tíre seo a bhunú go láidir.
Agus aird á thabhairt ar an ráiteas sin, déan plé ar cé chomh maith is a láimhseáil de Valera cúrsaí Angla-Éireannacha, 1932 – 1945. (80)

B.4. Sir Basil Brooke (An Tiarna Brookeborough)
Tabhair breithmheas ar obair Sir Basil Brooke mar Phríomh-Aire Thuaisceart Éireann, 1943 – 1963. (80)

B.5. Éire sna Caogadaí
Na tréithe ba mhó a bhí le sonrú ar Éirinn sna blianta idir 1950 agus 1960 ná mí-shocracht i gcúrsaí polaitíochta, agus marbhántacht i gcúrsaí eacnamaíochta agus i gcúrsaí sóisialta. Pléigh é sin. (80)

C

C.1. An Eoraip, 1870 – 1914
Ba thréimhse í 1870 – 1914 inar tharla athruithe móra i gcúrsaí eacnamaíochta agus i gcúrsaí sóisialta san Eoraip. Pléigh é sin. (80)

C.2. Leathnú na hEorpa thar lear
Déan trácht ar na cúiseanna le leathnú na hEorpa thar lear tar éis 1870, agus déan plé ar an dteangmháil a bhí ag na cumhachtaí Eorpacha len a chéile mar thoradh ar an leathnú seo. (80)

C.3. An Fhrainc, 1871-1914
Déan trácht ar na deacrachtaí inmheánacha agus na deacrachtaí seachtracha a bhí le sárú ag Tríú Phoblacht na Fraince sa tréimhse, 1871 – 1914. (80)

C.4. Ceist an Oirthir
Idir na blianta 1870 agus 1914, bhí Ceist an Oirthir mar chúis le teannas idir na cumhachtaí Eorpacha, agus chuidigh sé le briseadh amach an Chéad Chogaidh Dhomhanda. Pléigh é sin. (80)

C.5. Lenin
Tabhair breithmheas ar an bpáirt a ghlac Lenin i stair na Rúise. (80)

THALL →

D

D.1. Benito Mussolini

Tabhair breithmheas ar conas mar a ghníomhaigh Mussolini i ngnóthaí inmheánacha agus i ngnóthaí eachtracha le linn dó a bheith i gcumhacht mar cheannaire ar an Iodáil. (80)

D.2. Conradh na Náisiún

Cé gur theip air sa phríomh-aidhm a bhí aige, sé sin stop a chur le cogadh domhanda eile, mar sin féin níor theip ar Chonradh na Náisiún go hiomlán. Pléigh é sin. (80)

D.3. Cogadh Domhanda II

Maidir leis an Dara Cogadh Domhanda, 1939-1945, tabhair cúis le cé chomh maith agus a d'éirigh leis an nGearmáin i dtosach an chogaidh ach gur theip uirthi sa deireadh. (80)

D.4. An Bhreatain Mhór

Déan trácht ar na deacrachtaí inmheánacha agus seachtracha a bhí le sárú ag an mBreatain Mhór i rith na tréimhse, 1945 – 1966. (80)

D.5. Stáit Aontaithe Mheiriceá agus an Eoraip

Déan plé ar conas mar a d'athraigh an pháirt a ghlac Stáit Aontaithe Mheiriceá i gcúrsaí na hEorpa sa tréimhse, 1939 - 1966. (80)

E

E.1. Ábhar Taighde; Éire, 1868-1966

(i) Scríobh cuntas ar ábhar i stair na hÉireann, 1868 - 1966, a bhfuil staidéar speisialta déanta agat air ach **nár úsáid tú** sna freagraí ar Roinn **A** nó Roinn **B**. (56)

(ii) Tabhair **dhá** chúis, bunaithe ar stair na hÉireann, ar cheap tú gurbh fhiú staidéar speisialta a dhéanamh ar an topaic seo. (6)

(iii) Ainmnigh **dhá** fhoinse a scrúdaigh tú chun eolas a fháil ar do ábhar taighde, agus tabhair breithmheas ar **ceann amháin** de na foinsí sin. (10)

(iv) Déan cur síos ar na modhanna a úsáid tú chun eolas a thógaint as na foinsí a ainmnigh tú i (iii) thuas. (8)

E.2. Aiste

Scríobh aiste ar **CEANN AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(i) An pháirt a ghlac na hEaglaisí i stair na hÉireann, 1868 – 1966.
(ii) Isaac Butt.
(iii) An bhaint a bhí ag rialtais na gCoimeádach le hÉirinn, 1886 – 1906.
(iv) Scéal na Gaeilge, 1922-1966.
(v) Gluaiseacht an Lucht Oibre, 1922-1966. (80)

E.3. Ábhar Taighde; An Eoraip, 1870-1966

(i) Scríobh cuntas ar ábhar i stair na hEorpa, 1870 – 1966, a bhfuil staidéar speisialta déanta agat air ach **nár úsáid tú** sna freagraí ar Roinn **C** nó Roinn **D**. (56)

(ii) Tabhair **dhá** chúis, bunaithe ar stair na hEorpa, ar cheap tú gurbh fhiú staidéar speisialta a dhéanamh ar an topaic seo. (6)

(iii) Ainmnigh **dhá** fhoinse a scrúdaigh tú chun eolas a fháil ar do ábhar taighde, agus tabhair breithmheas ar **ceann amháin** de na foinsí sin. (10)

(iv) Déan cur síos ar na modhanna a úsáid tú chun eolas a thógaint as na foinsí a ainmnigh tú i (iii) thuas. (8)

E.4. Aiste

Scríobh aiste ar **CEANN AMHÁIN** díobh seo a leanas:

(i) An caidreamh idir an Bhreatain Mhór agus an Ghearmáin, 1870 – 1914.
(ii) An Cogadh ar muir sa Chéad Chogadh Domhanda, 1914 – 1918.
(iii) Cogadh Cathartha na Spáinne, 1936 – 1939.
(iv) Konrad Adenauer.
(v) An ghluaiseacht i dtreo na hAontachta san Eoraip ó 1945 ar aghaidh. (80)